

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 6. do 10. srpnja 2004. godine, donijelo je

ODLUKU

I

Povijesna građevina – **Vijećnica u Brčkom** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na k.č. br. 272/2 (novi premjer), što odgovara k.č. 9/36 i 9/37 (stari premjer), broj posjedovnog lista 1843 k.o. Brčko 1; Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Brčko Distrikt), Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o implementaciji odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika iz Aneksa 8. ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj 2/02).

II

Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Brčko Distrikta) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Vlada Brčko Distrikta dužna je osigurati sredstva za izradu i provedbu potrebne tehničke dokumentacije za konzervatorsko-restauratorske radove na nacionalnom spomeniku.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite dobra utvrđuju se sljedeće mjere zaštite koje se odnose na lokaciju na kojoj se nalazi nacionalni spomenik:

- na lokaciji nisu dopušteni nikakvi radovi, izuzev konzervatorsko-restauratorskih, prema odobrenju ministarstva nadležnog za prostorno uređenje u Brčko Distriktu i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa ;

- na susjednim parcelama označenim kao k.č. br. 269/1, 269/2, 272/1, i 271, nije dopuštena izgradnja novih objekata koji bi dimenzijama, izgledom ili na neki drugi način mogli ugroziti nacionalni spomenik;
- Vlada Brčko Distrikta dužna je osigurati izradu projekta konzervatorsko-restauratorskih radova na nacionalnom spomeniku;
- prije izrade projekta potrebno je izvršiti radove na čišćenju objekta – podruma i potkrovlja, kao i istraživačke radove koji će obuhvatiti analizu stabilnosti objekta, odnosno stanja konstruktivnih elemenata objekta, istraživačke radove na fasadama objekta koji će obuhvatiti analizu građevinskih materijala, analizu i sastav veziva, analizu stanja podloge za žbuku, kvalitet slikanih slojeva, vrstu i ton boja na fasadama;
- izvršiti restauraciju unutrašnjih prostora i njihovu adaptaciju javnoj – administrativnoj ili kuturnoj namjeni;
- izvršiti sanaciju zidova objekta od prodora vlage – atmosferske i kapilarne;
- izvršiti kompletnu zamjenu krovnog pokrivača i eventualnu zamjenu dotrajalih ili oštećenih elemenata krovne konstrukcije sa zamjenom dotrajalih i oštećenih horizontalnih i vertikalnih odvoda oborinske vode sa krovnih površina;
- prilikom konzervatorsko-restauratorskih radova na objektu obavezno sačuvati ili vratiti njegov izvorni izgled u pogledu obrade arhitektonskih detalja, boje zidova, uređenja parternih površina ispred pročelja objekta, tretmana otvora, tretmana fasada, konstrukcija i nagiba krova i vrste krovnog pokrivača;
- prilikom konzervatorsko-restauratorskih radova koristiti izvorne materijale, primjenjivati izvorne metode obrade materijala i vezne elemente, i njihove ugradnje, u što je moguće većoj mjeri;
- izvršiti sanaciju nastalih oštećenja uz obavezno očuvanje autentičnog enterijera i enterijerske opreme, u što je moguće većoj mjeri;
- izvršiti rekonstrukciju nedostajućih dijelova uz upotrebu izvornih materijala, u što je moguće većoj mjeri;
- posebnu pažnju obratiti na konzervaciju i sanaciju očuvanih elemenata dekoracije, na fasadama objekta - dekoracija rađenih u žbuci i gipsu;
- posebnu pažnju obratiti na konzervaciju i sanaciju slikanih dekoracija u enterijeru; nedostajuće dijelove rekonstruirati, ukoliko postoji odgovarajuća dokumentacija, ili uraditi nove sustavom analogije koristeći očuvane elemente koji se nalaze na objektu; s tim da primijenjeni metodi i stupanj intervencije moraju biti čitljivi;
- izvršiti restauraciju unutrašnjih prostora objekta i njihovu adaptaciju za obrazovne, administrativne i kulturne svrhe, odnosno na način koji neće ugroziti njegovu spomeničku vrijednost;
- izvršiti uređenje dvorišnog dijela objekta sa izradom projekta odgovarajućeg hortikulturnog uređenja;
- izvršiti elektroiluminaciju objekta;
- izvršiti restauraciju preostalog dijela parka ispred zgrade Vijećnice i hotela Posavina prema fotografskim, katastarskim i drugim podacima o njegovom izvornom stanju uz konzervaciju postojećeg raslinja.

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svatko, a posebno nadležni organi Brčko Distrikta, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Brčko Distrikta, organu uprave nadležnom za prostorno uređenje Brčko Distrikta i nadležnoj službi zaštite naslijeđa, radi provedbe mjera utvrđenih u toč. II -V ove odluke i nadležnom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Prema članku V, stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

IX

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02, «Službeni glasnik Republike Srpske», broj 79/02, «Službene novine Federacije BiH», broj 59/02 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH», broj 4/03), briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 129.

X

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedatelj Povjerenstva

Dubravko Lovrenović

Broj: 07.2-02-72/04-4
7. srpnja 2004. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – UVOD

Na temelju Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, članak 2, stavak 1, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Povjerenstvo proglasilo nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu.

Povjerenstvo je na sjednici održanoj 14. srpnja 2000. godine donijelo odluku o stavljanju **Vijećnice u Brčkom** na Privremenu listu nacionalnih spomenika BiH, pod rednim brojem 129.

U skladu sa odredbama Zakona, a na temelju članka V stavka 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i vlasničku dokumentaciju (zemljišno-knjižni izvadak i kopiju katastarskog plana),
- sadašnje stanje objekta,
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- povijesnu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Brčko: 44.87°N; 18.81°E.

Grad Brčko se nalazi u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Smješten je na ušću rijeke Brke u rijeku Savu. Leži na 96 m nadmorske visine i predstavlja najveći grad ovog dijela države.

Zgrada Vijećnice locirana je u centru grada, u arhitektonskoj cjelini Gradske vijećnice sa parkom. Lokacija Vijećnice sa zapadne strane graniči sa parcelom na kojoj je izgrađena zgrada hotela Posavina. U neposrednoj blizini se nalazi zgrada filijale Zemaljske banke.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji označenoj kao k.č. 272/2 (novi premjer), što odgovara k.č. 9/36 i 9/37 (stari premjer), broj posjedovnog lista 1843 k.o. Brčko 1; Brčko Distrikt, Bosna i Hercegovina.

Povijesni podaci

Brčko je u kontinuitetu nastanjeno od prahistorije pa sve do današnjih dana. Kao dokaz ovoj tvrdnji idu u prilog pronađeni ostaci rimskih grobnica i predmeta od staklene paste na mjestu oko Atik džamije. Ti nalazi upućuju na postojanje ljudskih staništa i u vremenu II stoljeća nove ere. Međutim, nikad nije izvršena njihova znanstvena obrada, tako da je podatke o Brčkom u razdoblju do XVII stoljeća skoro nemoguće pronaći.

Kao toponim, Brčko se po prvi puta spominje, po jednom izvoru, 1548. godine (*Blago na putevima Jugoslavije, 1983., str. 274.*), a po drugom, 1620. godine, u jednom od opisa Bosanskog pašaluka¹. Razvitak Brčkog u razdoblju između 1620. i 1716. godine bio je intenziviran. Tada su sagrađene dvije javne banje, jedna kula, džamija i više stambenih objekata (*Hadžimuhamedović, 1989.*).

Godine 1716. austrijska vojska je do temelja srušila grad. U ruševinama su nestale i sve značajnije građevine izgrađene do tog vremena. Sve do Beogradskog mira Brčko je bilo u sklopu Austrije. Poslije Beogradskog mira 1739. godine, na ovom mjestu je podignuta palanka sa opkopom², koji je napušten prije 1833. godine. Ostaci opkopa nisu sačuvani (*Blago na putevima Jugoslavije, 1983., str. 274.*). Od 1739. do 1830. godine Brčko se obnavljalo i razvijalo nešto sporije.

S obzirom na povoljnost položaja uz Savu, grad se počeo pojačano razvijati kada je utemeljeno Dunavsko parobrodsko društvo i kada je u naselju smještena jedna od najvažnijih carinarnica u Bosni. Tada grad postaje važnom postajom što doprinosi i bržem razvoju trgovine. Godine 1820. u gradu se formiraju mahale: Atik, Džedid, Varoš, Karanfil i Kolobara. Vrijeme izgradnje mesdžida na mjestu najstarije Atik džamije nije moguće s točnošću utvrditi, iako je poznato da je postojala prije 1651. godine. Osim nje sagrađene su u kasnijem razdoblju još tri džamije: Džedid džamija, Hadžipašina i Hadžidizdarova, od kojih je posljednja srušena nakon II svjetskog rata. Godine 1850. postepeno se počinje formirati i Srpska Varoš.

Srpska Varoš je potez paralelan sa tokom rijeke Save koji se nalazi u istočnom dijelu povijesnog jezgra Brčkog. U austrijskom geodetskom planu iz 1882. godine su ucrtani smjerovi današnjih glavnih ulica i njihove veze sa pristaništima na rijeci Savi. Smjerovi ulica nastalih u ovom dijelu grada zaokružuju prostor oko pravoslavne crkve u čijoj porti se nalazio ucrtan i objekt parohijskog doma. Geodetski snimak potvrđuje da su pojedini objekti bili izgrađeni i prije 1882. godine. U pitanju su bili uglavnom stambeno-poslovni objekti blokovske dispozicije, koji izlaze pročeljem na glavni potez, a krilima na bočne ulice. Na taj način se formiralo unutrašnje, ekonomsko dvorište u koje je ulaz osiguran iz dva ili sva tri krila zgrade.

Uspostava austrougarske vlasti za Brčko je značila brži razvitak i snažan upliv europskog načina života i građenja. Kako su granice na Savi okupacijom prestale postojati, trgovina je počela još jače cvjetati, a to je značilo i u ukupnosti brži napredak. Na već spomenutom austrijskom geodetskom snimku, uočava se novi

¹ Opis naselja je vezan za skelu preko rijeke Save i za stanovnike naselja koji su uglavnom bili skelari.

² Ovdje je riječ najvjerojatnije o utvrđenju načinjenom od brvana i jakog kolja sa pleterom, koji je sa vanjske strane bio nasut zemljom. Oko ovakve utvrde se uvijek nalazio hendek sa vodom.

koncept organizacije grada, sa ortogonalno postavljenim gradskim ulicama koje zamjenjuju spontano oblikovane cjeline mahala i čaršije.

”Ono što Brčko nosi u svojoj slici dugovjekog grada nije nadovezivanje i uporedno postojanje historijskih slojeva na uobičajen način sa dodirnim područjima preklapanja, nego potpuno preklapanje, miješanje, potiranje starih slojeva novijim i ispravljanje planskih osnova. U gradskoj matrici ne mogu se čitati dosljednosti niti jednog od prisutnih tragova, historijskih pravaca stvaranja slike grada. Grad je i prostorno i funkcionalno bio usmjeren na obje rijeke i od svog začetka razvijao se oko ušća. Dokazi o preklapanju različitih planskih osnova upućuju na stalno narušavanje fizičkog kontinuiteta, uslovljeno osobenim geografskim položajem. S obzirom na nepovoljnu isturenost na granici i važan geostrateški položaj, bivale su česte provale i pustošenja osvajačkih vojski. S obzirom na nesigurnost geografskog položaja Brčko vrlo kasno dobija prve karakteristike gradskog oblička.

Gradska vijećnica nalazi se u **arhitektonskoj cjelini Gradske vijećnice sa parkom**. Granice ove cjeline protežu se Ulicom Braće Ćuskić, uz Konačko brdo, i završavaju se zgradama hotela “Posavina” i zgradom Vijećnice. Ova dva objekta predstavljaju završne strukture u slici grada. Okomiti naglasak u toj strukturi predstavljala je Savska džamija (Atik džamija)³. Na džamiju se, uz brdo, nastavljala kompozicija ulice - čaršije, sa nizom dućana koji svojim plasmanom naglašavaju morfologiju terena. Prvobitna gradska matrica ukazuje na postojanje niza dućana između džamije i rijeke, ali se taj prostor vremenom, regulacijom toka rijeke Brke i prosjecanjem novih saobraćajnica, izgubio. Dućani koji su se održali do danas su prizemni, sa dvovodnim krovovima, čije krovne plohe, sa vrlo malim strehama ili bez streha, sa krovnim vijencima, padaju prema ulici. Obrada prodajnih prostora, njihova veličina, položaj prema ulici i međusobno nadovezivanje ponovno govore o jedinstvu dviju različitih, po mnogo čemu oprečnih, kultura koje se susreću na ovim prostorima. Prostorni raspored i odnos prema funkciji oslikavaju orijentalni način trgovanja - sitne manufakturne proizvodnje. Arhitekturalnost objekata, čvrsta prepoznatljivost pojedinačnih fasada, visine poslovnih prostora, krovišta bez streha i obilje ornamenta i ostale plastike na fasadi oslikavaju evropski način mišljenja i odnosa prema građevini. Slikovita kompozicija dućana kulminira voluminozno raskošnim i razvedenim građevinama palate “Palestina”, hotela “Posavine” i Vijećnice. Radi se o građevinama koje predstavljaju uklapanje graditelja u evropske arhitektonske tokove. **Palata “Palestina”** je neorenesansna građevina, građena po principu renesansnih palata sa unutarnjim dvorištem, sa trgovinom, zanatima i ugostiteljstvom u prizemlju, stanovanjem na spratu. **Hotel “Posavina”** sagrađen

³ «Na ovom mjestu sagrađena je džamija još prije 1651. godine, i prema utvrđenim zakonitostima nastanka gradova islama, predstavljala je žižu prvih začetaka Brčkog kao grada. Prema podacima koje pruža Hamdija Kreševljaković u svojim istraživanjima historije Brčkog, džamija nije bila jedini elemenat gradskih funkcija novonastalog naselja. Nasuprot njoj, na lijevoj obali rijeke Brke, do 1716. godine podignuta su dva javna kupatila, i u njihovoj blizini jedna kula. Podatak o postojanju dva javna kupatila upućuje na sliku značajne gradske strukture i pored toga što historijskih činjenica koje govore o stvarnoj veličini grada i broju stanovnika nema. Po dva javna kupatila u tom razdoblju u Bosni su imali još samo Banja Luka, Mostar i Foča, pa začuđuje činjenica da je tako razvijena gradska struktura devastirana u tolikoj mjeri da njeni rijetko zaostali fragmenti nemaju nikakvog značaja u ukupnoj slici grada. Atik džamija je kroz vijekove doživljavala svoje transformacije (posljednju od njih 1987. godine, pri rekonstrukciji), i postepeno je izgubila karakteristike stilske pripadnosti. Džamija je u posljednjem ratu u Bosni i Hercegovini 1992. – 1995., u potpunosti srušena,» (*Hadžimuhamedović, 1989.*)

je 1891. godine. S obzirom na oblikovne osobenosti i položaj u gradu može se svrstati u građevine rađene u pseudomaurskom maniru.” (*Hadžimuhamedović 1989.*)

Izgradnja **zgrade Vijećnice** u Brčkom započela je 1890. godine i svi radovi na objektu završeni su 1892. godine. Njena izgradnja trajala je ukupno 14 mjeseci i osamnaest dana. Projektant Vijećnice je Ćiril Metod Iveković⁴, koji je od 1890. godine radio kao arhitekt u Zemaljskoj vladi u Sarajevu. Povjeravanje posla službenom arhitekti Zemaljske vlade, koji će kasnije projektirati i Vijećnicu u Sarajevu, dovoljno govori o značenju razvoja Brčkog u politici tadašnjih vlasti. Činjenica da se u Brčkom 1892. godine završava tako reprezentativan objekt gradske kuće, prije nego što je u Sarajevu i počela njegova izgradnja, i uz to ga projektira renomirani arhitekt, govori u prilog strategijskom, političkom i trgovačkom značaju Brčkog u novoj pokrajini Austro-Ugarske monarhije. Arhitektonske vrijednosti objekta, njegov značaj u urbanom miljeu Brčkog, i u miljeu bosanskohercegovačke graditeljske baštine, stilske osobenosti, predodređuju odnos prema tom objektu kao prema spomeniku arhitekture (*Hadžimuhamedović, 1989.*).

2. Opis dobra

Objekt Vijećnice u Brčkom spada u jedno od najvrijednijih ostvarenja izgrađenih u pseudomaurskom maniru⁵ u Bosni i Hercegovini. Cijela kompozicija objekta komponirana je po principu stroge simetrije sa središnjim, jače izbačenim rizalitom i dva manja kutna rizalita. Na ovaj način, osim horizontalne, prisutna je i podjela površina fasade po vertikalnoj osi. Projektant Vijećnice Ćiril Iveković ovim principom, osim simetrije kao jedne od odlika klasičnog graditeljstva ili kasnije neorenesanse, sugerira uobičajenu raščlanjenost gabarita osmansko-turske arhitekture složenijeg programa, koju još više razvija na objektu travničke medrese (*Kurto, 127.*).

⁴ Ćiril Metod Iveković je rođen u Klanjcu (Hrvatska) gdje završava osnovnu školu. Gimnaziju pohađa u Varaždinu i Zagrebu, a Višu školu obrtnog smjera u Beču. Kao suradnik arhitekta Bolle-a vodi klesarske radove kod restauratorskih radova Prvostolne crkve u Zagrebu. Od 1885. pa do 1889. godine studira Akademiju umjetnosti u Beču i radi kod arhitekata Fellnera i Helmera. Godine 1889/90. izradio je kod profesora Hasenauera detaljne nacрте za dvorišno pročelje carskog dvora. U periodu od 1890. pa do 1896. godine u službi je Zemaljske vlade u Sarajevu. U tom periodu uradio je mnogo objekata od kojih su najznačajniji: zgrada Pensionfondsgebäude in Sarajevo, 1890. godine, zgrada Carinarnice, koja je srušena u periodu između I i II svjetskog rata, 1891. godine, Projekt parka na Ilidži, 1892. godine, Projekt Vijećnice u Brčkom, 1892. godine, Vijećnica u Sarajevu, 1893. godine, obnova Ali pašine džamije u Sarajevu, 1894. godine, Medresa u Travniku, 1895. godine. Godine 1896. radi na Stolnoj crkvi u Kotoru, restauraciji Crkve sv. Stošije i sv. Kerševana u Zadru. Na temelju svojih znanstvenih radova izabran je za dopisnog člana Centralne komisije za uščuvanje spomenika i Arheološkog instituta u Beču. Bavi se i arheologijom i vrši iskopavanja u Asseriji, u Crnoj Gori, Bribiru i Čitluku. Godine 1933. umire u Zagrebu.

⁵ Prvi i potpuno originalan i cjelovit arhitektonski izraz na tlu Bosne i Hercegovine je tzv. "bosanski slog", koji se formulira prvih godina ovog stoljeća. Ovo je u suštini eklektički metod usmjeren ka generaliziranom izrazu orijentalne graditeljske tradicije. Ova pojava se može objasniti kao produkt susreta dvaju kultura. Pseudomaurski slog, kao specifičan vid eklektičkog metoda, javlje se samo nekoliko godina po okupaciji, a izražava se u doslovnom transponiranju poznatih elemenata islamske umjetnosti i arhitekture, te je taj odnos prema povijesti uspostavljen isključivo na razini dekorativnosti (*Kurto. Prilozi 28, 1999., str. 115-127*)

Osnovu objekta predstavlja pravilan pravokutnik dimenzija 37,50 x 14,45 m. Dimenzije bočnih rizalita iznose 5,00 x 5,00 m, dok širina srednjeg rizalita iznosi 11,20 m. Srednji rizalit je izbačen 1,20 m iz ravni zida, dok su bočni izbačeni po 45 cm. Srednji rizalit je po vertikali podijeljen na tri jednaka pojasa u čijim se osovinama nalaze prozorski otvori, istovjetni prozorskim otvorima koji se nalaze na bočnim rizalitima. Bočni rizaliti su završeni krovom u vidu potkovičaste kupole.

Objekt Vijećnice ima suterenske prostore, prizemlje i kat.

U suterenu su izvorno bile smještene sporedne prostorije – ostave za ogrijev, ostave za domara, kao i magacini za lampe i petrolej⁶. Vanjski ulazi u suterenske prostorije objekta su smješteni sa sjeverne strane - iz prostora ekonomskog dvorišta, dok je unutrašnja – topla veza ostvarena preko centralnog stubišta. U sredini etaže nalazi se hodnik, koji se proteže u smjeru istok – zapad. Njegova širina iznosi 1,65 m. Prostorije suterena su zasvedene poluobličastim svodovima od opeke. Debljina konstruktivnih zidova u suterenu je različita i kreće se od 0,90 m u centralnom dijelu, do 0,70 m u ostalim dijelovima objekta. Vanjsko osvjetljenje i provjetravanje prostorija suterena omogućeno je velikim brojem prozorskih otvora, od kojih je većina (10) orijentirana na sjevernu, dok je jedan manji broj (8) orijentiran na južnu stranu. Po jedan suterenski prozor se nalazi sa istočne i zapadne strane objekta. Zbog nagiba terena, razina suterena se sa sjeverne strane nalazi u razini okolnog terena.

Prizemlje objekta se nalazi se na visini od približno 2,50 m od razine terena, mjereno sa njegove južne strane. Savlađivanje ove visine na vrlo kratkom prostoru omogućeno je pomoću dva stubišta od kojih se prvo nalazi izvan objekta, dok je drugo smješteno odmah iza ulaznih vrata u objekt.

Glavno dvokrako stubište sa podestom se nalazi u centralnom dijelu objekta, i orijentirano je prema dvorištu (sjevernoj strani). Ukupna širina stubišnih krakova iznosi 4,00 m. Stubište je osvijetljeno vanjskom svjetlošću koja ulazi kroz prozorski otvor u vidu trifore, smještene u visini prvog kata. Stubišni elementi su urađeni od kamena, dok je ograda od kovanog željeza sa drvenim rukohvatima.

Pristup bočnim krilima zgrade i ostalim prostorijama omogućen je centralnim koridorom, koji se, poput koridora u suterenu, proteže smjerom istok – zapad. Centralni koridor je u ovom slučaju širine 1,90 m, zbog nešto manjih debljina nosivih zidova. Iz centralnog koridora se ulazi u svaku od prostorija Vijećnice. Pojedine prostorije su i međusobno povezane. Glavne prostorije objekta su orijentirane prema jugu, dok sporedne, uključujući kuhinju, stubište, sanitarne čvorove i arhivske prostorije imaju sjevernu orijentaciju.

Kat objekta Vijećnice ima sličnu organizaciju kao i prizemlje. Centralnu prostoriju objekta predstavlja sala za sjednice. Dimenzije sale iznose 9,70 x 6,80 m. Zidovi i stropna konstrukcija su ukrašeni bogatom cvjetnom dekoracijom, s tim što je strop oslikan, dok su po zidovima polijepljene tapete. Ravan zida je podijeljena sa po četiri vertikalna polustupa. Pilastru su postavljeni na visoku bazu i završeni su jednostavnim kapitelom koji pridržava profilirani horizontalni vijenac prostorije. Sala je popođena drvenim parketom.

Kompletan objekt Vijećnice je ozidan opekama austrijskog formata i kasnije ožbukana produžnim cementnom žbukom. Donje zone prizemlja, koje su u

⁶ Prije uvođenja električne energije objekt je bio na ovaj način osvijetljen.

neposrednoj vezi sa terenom, urađene su kamenom (do visine od 45 cm), dok je ostali dio ožbukani. Debljine pojedinih zidova su različite: debljina vanjskih zidova centralnog rizalita iznosi 0,75 m, dok je debljina zidova sporednih rizalita 0,60 m. Pregradni zidovi su debljina najčešće 0,30 i 0,45 m. Sve profilacije su izvedene u finoj cementnoj žbuci koja je kasnije dotjerana uz pomoć profiliranih limenih šablona i drvenih vođica.

Posebnu vrijednost objekta predstavlja njegova južna fasada na snažno naglašenim horizontalnim iskazom, potcrtanim ravnomjernim nizom prozora, jako naglašenim katnim vijencima i oponašanje alterniranih slojeva kamena i opeke u njegovoj obradi. U središnjoj osovini prizemlja objekta nalazi se glavni portal sa lučnim završetkom, omeđen parom stupova i dva para polustupova postavljenih na visokom postamentu koji se stubasto uvlače u zidnu masu objekta i to predstavlja glavni akcent južne fasade. Stupovi i polustupovi su kružnog presjeka i završeni su bogato dekoriranim kapitelima na koje su oslonjene dvije konzole koje dodatno naglašavaju glavni ulaz u objekt. Ova kompozicija je završena u visini katnog vijenca sa dva fragmenta u vidu kamenih lopti postavljenih na postamente. Širina ulaznog portala iznosi 2,70 m. Sa južne strane objekta se nalaze još dva portala sa završetkom u vidu potkovičastog luka. Ovi portali nisu naglašeni niti dekorirani poput glavnog portala. Njihova širina iznosi 1,60 m.

Prozorski otvori prizemlja Vijećnice završeni su potkovičastim lukom sa naizmjenično bojenim segmentima. Donje - parapetne zone su dekorirane geometrijskim motivima sa kružnim medaljonom u sredini kompozicije.

Objekt je po visini raščlanjen horizontalnim vijencem, koji fasadu dijeli na gornji i donji pojas. Ovaj vijenac je dekoriran samo na dijelu koji se nalazi iznad glavnog portala. Istovjetna dekoracija je primijenjena na završnom - krovnom vijencu objekta.

Gornji pojas - kat objekta, djeluje mnogo lakše od prizemlja. Na fasadnom platnu pojavljuje se niz otvora u formi bifora sa rozetama. To je naročito izraženo na centralnom rizalitu, odnosno na mjestu na kome se nalazi glavna sala Vijećnice. Geometrijski ornament u rozetama često se susreće u islamskoj arhitekturi na sjeveru Afrike i na jugu Španije⁷. Na bočnim rizalitima rozete su zatvorene – slijepe, a na centralnom rizalitu su otvorene i zastakljene raznobojnim staklom.

Dok su na južnoj fasadi donji i gornji prozori različiti, na ostalim fasadama je ta razlika izgubljena, tako da se i na katu, kao i u prizemlju objekta, javljaju prozori sa završetkom u vidu prelomljenog luka. Na parapetnim dijelovima fasade prizemlja pojavljuje se dekoracija sa kružnim medaljonima, dok su na katu dekoracije izvedene u vidu rombova. Na centralnom rizalitu, sa sjeverne strane, se uz već spomenutu triforu, kroz koju je ostvareno osvjetljenje stubišta, javljaju i tri pravokutna prozorska otvora kojima je osvijetljen prostor tavana.

Objekt Vijećnice je završen vrlo širokim vijencem iznad koga se nalazi jače izbačen krov i lukovičaste kupole na kutovima. Ranije su na kutnim rizalitima, u zoni širokog vijenca, bili postavljeni gradski satovi (*Božić, 1988*). Vijenci rizalita se razlikuju od vijenca ostalog dijela objekta. Po horizontali su podijeljeni u dva pojasa, donji čini beskonačni niz biljnih ornamentata (u ovom slučaju stiliziranih ljiljana) dok je gornji

⁷ Isti ornament, multipliciran i umanjen, pojavljuje se na tranzenama objekata islamske arhitekture u Bosni i Hercegovini.

pojas sastavljen od niza konzola koje "pridrđavaju" jako naglašenu strehu objekta. Svi ovi dekorativni elementi - lukovičaste kupole iznad bočnih rizalita, potkovičasti lukovi iznad prozora, beskonačni reljefni ornament ispod krovnog vijenca - predstavljaju prepoznatljive elemente ukupnosti izraza građevina rađenih u pseudomaurskom maniru u razdoblju historicizma u BiH. Preuzimani su najčešće prema afinitetu arhitekta i to iz različitih faza razvoja islamske umjetnosti i njenih regionalnih centara. Kako je europski školovanim arhitektima bila najbolje poznata sjevernoafrička i španska maurska arhitektura, to su njeni elementi i bili najviše zastupljeni (*Kurto, str. 36*).

Objekt Vijećnice je pokriven pocinčanim limom. Na krovu su uočljivi dimnjački završeci sa velikim i posebno dekoriranim dimnjačkim kapama.

U toku vođenja istražnog postupka za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, na temelju sonde urađene na južnoj i istočnoj fasadi, ustanovljeno je da su pojedini dijelovi fasade bili boje "terracote".

Vijećnica u Brčkom predstavlja izuzetno uspio primjer interpoliranja jedne monumentalne građevine austrougarske arhitekture, a rezultat takvog jednog poteza ne "odiše" neskladom, disproporcijom i nepristajanjem na zakonitosti postojećeg tkiva. Slobodni prostor-park ispred Vijećnice i hotela je postao neodvojivi dio ambijenta (*Hadžimuhamedović, 1989.*).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Na Privremenoj listi nacionalnih spomenika Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Vijećnica u Brčkom je upisana pod rednim brojem 129.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Na objektu nisu rađeni nikakvi konzervatorsko-restauratorski radovi, izuzev radova tehničkog održavanja.

Osamdesetih godina prošlog stoljeća izvršeni su krovopokrivački i radovi na fasadama. Tom prilikom su upotrijebljene boje koje ni po tonu ni po ostalim karakteristikama (sastav boje) nisu odgovarale autentičnim bojama.

5. Sadašnje stanje dobra

Dana 10. studenog 2003. godine izvršen je uvid u stanje ugroženog spomenika Gradske vijećnice u Brčkom.

Na licu mjesta ustanovljeno je sljedeće:

1. vanjska fasadna platna su teško oštećena usljed nepovoljnih atmosferskih utjecaja i neodržavanja objekta, odnosno nepostojanja ispravnog sustava odvodnje oborinske vode sa krova objekta,
2. oštećenja su najveća na sjevernoj strani objekta gdje je došlo do odvajanja čitavih ploha žbuke zajedno sa bojenim slojem sve do razine opeke,
3. usljed zadržavanja vode u žbuci i njezinog kasnijeg smrzavanja, došlo je do oštećenja žbuke u spojnica između opeka, tako da je na pojedinim mjestima došlo do ispadanja odlomljenih komada opeke i osipanja žbuke,
4. na nekoliko mjesta su prozorski otvori potpuno razbijeni i na njihovo mjesto je postavljena privremena zaštita u vidu pvc folije, koja je također dotrajala i ne služi svojoj namjeni,

5. sa sjeverne strane, gdje se nalazi ulaz u suteran objekta, nalaze se vrata koja se ne zaključavaju i pred kojima je deponirano smeće,
6. stanje krova je nepoznato, ali iz razgovora sa radnicima biblioteke, krov je oštećen i kroz pukotine u limu dolazi do prodora vode u unutrašnjost objekta,
7. u enterijeru je, u jednoj prostoriji biblioteke, koja se nalazi na katu, došlo do kolapsa međuspratne konstrukcije, tako da je kompletan pod propao u prizemlje,
8. u enterijeru su vidljiva oštećenja nastala djelovanjem vlage, a naročito su vidljiva na stropovima i gornjim zonama zidova,
9. u enterijeru su također vidljiva oštećenja u donjim parapetnim zonama nastala djelovanjem vode koja se sa simsa odbija na zid objekta i usljed nedovoljne zaštite prodire u unutrašnjost konstrukcije,
10. cijeli sustav vodovoda, kanalizacije, struje i grijanja je u lošem stanju i usljed velikih količina vode u zidovima postoji velika mogućnost da dođe do požara u objektu.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom («Službeni glasnik BiH», br. 32/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je utemeljena na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

(dobra nastala od prahistorije do kraja XX stoljeća)

B. Povijesna vrijednost

(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti)

D. Čitljivost (dokumentarna, znanstvena, obrazovna vrijednost)

iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru

F. Ambijentalna vrijednost

i. Odnos oblika prema ostalim dijelovima cjeline

ii. Značenje u strukturi i slici grada

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja Vijećnice u Brčkom nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

1971. Dr. Marković, Jovan, Brčko – najveći grad Bosanske Posavine, Gradovi Jugoslavije, Zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije, Beograd, 1971., str. 175 – 178.

1983. Blago na putevima Jugoslavije, Enciklopedijsko-turistički vodič, Jugoslavija publish Beograd, 1983, str. 274.
1983. *Odluka o provođenju urbanističkog plana općine Brčko*, "Službene novine opštine Brčko ", Brčko, 1983.
1985. *Prostorni plan Općine Brčko, stanje prostornog uređenja, kulturno-istorijsko i prirodno naslijeđe*, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 1985.
1987. *Odluka o provođenju prostornog plana Općine Brčko*, "Službene novine opštine Brčko ", Brčko, 1987.
1988. Božić, Jela, *Arhitekt Ćiril Iveković*, Treći program – Radio Sarajevo, broj 60/1988, godina XVI, travanj – rujan 1988.
1989. Hadžimuhamedović, Amra, *Struktura historijske gradske jezgre Brčkog*, seminarski rad na postdiplomskom studiju Razvoj arhitekture i naselja na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, svibanj 1989.
1998. Kurto, Nedžad, *Pseudomaurski slog*, Arhitektura Bosne i Hercegovine – Razvoj bosanskog stila, Sarajevo, 1998.
1999. Elaborat Republičkog zavoda za zaštitu spomenika RS za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima BiH – Ambijentalna cjelina Srpska Varoš – Brčko

-DOKUMENTACIJA ARHIVA BOSNE I HERCEGOVINE

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:
 Mirzah Fočo, diplomirani inženjer arhitekture,
 saradnik za graditeljske cjeline i kulturne krajolike
 u Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika